

امارت اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف

ریاست ارشاد و انسجام مساجد

موضوع خطابت روز جمعه

و تقریر و بیان تحریر شده که به تمام خطباء مرکز و ولایات

به هر دو زبان ملی کشور (دري و پشتو) ارسال میگردد

۲۰ / ذو القعدة الحرام / ۱۴۴۴ هـ، ق موافق ۱۹ / جوزا / ۱۴۰۲ هـ، ش

نشانه‌های اشتباهات در اداء نمودن حج و راه‌های جلوگیری از آن

الحمد لله الملك الديان، خالق الأكوان ومقلب الأزمان، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ولا ند ولا صاحبة ولا ولدان، وأشهد أن نبينا وحبيبنا وسيدنا محمد عبد الله ورسوله للثقلين الإنس والجان، صلى الله عليه وعلى آله وصحبه ومن تبعهم إلى يوم القيامة بإحسان. أما بعد: قال الله تعالى:

{فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ} {البقره: (۱۹۷)}

وقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (خُذُوا عَنِّي مَنَاسِكَكُمْ ، لا أدري لَعَلِّي لا أَحُجُّ بعد حَجَّتِي هذه). أخرجه مسلم.

راه‌های جلوگیری از خطائی و اشتباهات در مناسک حج :

برای این که مناسک حج به صورت کامل ادا گردیده و از کارهای که حج را باطل کرده و یا اجر آن را کم می‌گرداند جلوگیری شود؛ لازم است که راهنمایی‌های ذیل به طور کامل عملی گردد.

۱- هرکسی که نوبت وی برای ادای مناسک حج نزدیک می‌شود باید مسائل مربوط به حج را آموخته و خود را از احکام و مسائل حج آگاه گرداند، و برای مطالعه کتابی را از بازار خریداری کند که در آن در مورد حج، احکام، و مسائل آن بیان شده باشد، و اگرگاهی مسائلی را نمی‌دانست؛ باید در مورد آن از عالم دین پرسان کند .

۲- زمانی که حاجی برای سفر حج روان می‌شود، بهتر است راهنمای حج را با خود داشته باشد، و هنگامی که در موسم حج عملی را انجام می‌دهد باید در مورد آن راهنمای حج را مطالعه نماید.

۳- اگر کسی سواد نمی‌داشته باشد؛ و نمی‌تواند کتاب مطالعه کند، باید امام مسجد یا کسی دیگر که از مسائل حج به طور کامل آگاه است با وی همکاری کرده و از مناسک حج، و افعال آن؛ وی را بیاموزند و معلومات خویش را با وی شریک نماید.

۴- هر حاجی باید در افغانستان و عربستان سعودی، در حلقه درسی حاجیان سهم کامل بگیرد.

هنگامی که ایام حج نزدیک می‌شود معلمین، ناظمین، و راهنمایان که از طرف وزارت ارشاد، حج و اوقاف تعیین گردیده اند، برایشان و برای حجاج لازم است که در حلقات درسی به گونه کامل سهیم شوند و معلومات که در مورد حج برای آنها داده می‌شود بیاموزند، و اگر در موردی نمی‌دانند باید از معلم یا ناظم در باره آن بپرسند. همین گونه زمانی که حجاج عازم عربستان سعودی می‌شوند باید در حلقات درسی که برای حجاج در آنجا دایر می‌شود حتماً سهم بگیرند.

۵- هنگامی که به سفر حج روان می‌شوند باید تمام حجاج به معلمین خویش گوش داده و مطابق به سخنان ایشان عمل کنند.

۶- اگر در ایام حج کدام امری پیش می‌شود که حاجی در باره آن معلومات نمی‌داشته باشد؛ باید هرچه عاجل در مورد آن؛ از معلم یا همراه خود پرسان کند.

۷- تشریح کردن اعمال جائز و ناجائز از جانب معلمین برای حجاج، از اشتباهات شان جلوگیری می‌کند. همچنان حجاج باید نیز همدیگر خود را متوجه اشتباهات شان نمایند.

در حج خطائی و اشتباهات آن کارهای است که حاجی به نیت واجب، سنت و یا هم مستحب انجام می‌دهد، در حالیکه آن کارها نه واجب، نه سنت و نه مستحب اند. بلکه آنها یا حرام اند یا مکروه.

همچنان بعضی اوقات حجاج از بعضی کارها خود داری میکنند و فکر میکنند که این کارها جواز ندارد، در حالیکه آنها جائز میباشد.

بعضی اوقات به اثر بی باکی یا سستی غلطی و اشتباهات به میان می‌آید؛ منشأ همه این غلطی و اشتباهات بی خبری از احکام حج میباشد. مناسب است که این غلطی ها و اشتباهات شناخته شود و به آن توجه صورت گیرد.

خطائی و اشتباهات در وقت احرام بستن:

۱- کسانی که بخاطر ادای حج سفر هوائی میکنند باید احتیاطاً قبل از رسیدن به میقات احرام ببندند، تا اینکه از میقات بدون احرام عبور نکنند؛ بعضی حجاج و معتمرین وقتیکه به جده میرسند باز احرام میبندند برای این چنین اشخاص مناسب است که بازگشت به میقات یا به محاذات میقات بروند و از آنجا احرام ببندند چرا که از جده احرام بستن درست نیست، و شهر جده در داخل میقات قرار دارد.

۲- اگر به لباس احرام نجاست برسد باید نجاست آن شسته شود، بعضی حجاج در این مورد بی پروائی نموده و لباس احرام را نمی‌شویند، ایشان به این فکر اند که یکبار لباس احرام به تن انداخته شد باز کشیدن آن مناسب نیست، در حالیکه اگر به لباس احرام نجاست برسد باید آن نجاست شسته شود و اگر لباس احرام چرک میشود میتواند لباس احرام خود را بشوید. بعضی حجاج عوام در حالت احرام بدن خود را نمی‌شویند در حالیکه حاجی در حالت احرام میتواند بدن خود را بشوید.

۳- بعضی از زنها به این عقیده اند که احرام باید از لباس سیاه پوشیده شود در حالیکه این فکر درست نیست. از برای زنها کدام لباس مشخص برای احرام نیست، باید کوشش شود که لباس زینتی نباشد و کوشش شود که لباسی را به تن بیندازد که همه بدن را بپوشاند و فتنه انگیز نباشد، بعضی از زنها لباس نازک و یا لباس چسپ می‌پوشند که اعضای بدن شان آشکار میشود، در مراسم حج از پوشیدن همچون لباسها خود داری شود.

۴- به آن زنهائیکه مرض ماهوار حیض می‌آید باید در اثنای عبور کردن از میقات احرام ببندند؛ بعضی از زنهائیکه در اثنای احرام بستن بالایشان حیض می‌آید و در اثنای عبور کردن از میقات احرام نمی‌بندند و فکر میکنند که در حالت حیض احرام بستن گناه است. در حالیکه به کسیکه حیض می‌آید میتواند همه افعال حج را بغیر از طواف انجام بدهد و وقتیکه از حیض پاک شد باز طواف کند.

در حدیث شریف آمده است: (عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ -صلى الله عليه وسلم- لَا نَذْكُرُ إِلَّا الْحَجَّ فَلَمَّا جِئْنَا سِرْفَ طَمِثْتُ فَدَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَأَنَا أَبْكِي فَقَالَ مَا يُبْكِيكِ قُلْتُ لَوَدِدْتُ وَاللَّهِ أَنِّي لَمْ أَحِجَّ الْعَامَ قَالَ لَعَلَّكَ نَفِسْتِ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَإِنَّ ذَلِكَ شَيْءٌ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَى بَنَاتِ آدَمَ فَأَفْعَلِي مَا يَفْعَلُ الْحَاجُّ غَيْرَ أَنْ لَا تَطُوفِي بِالْبَيْتِ حَتَّى تَطْهُرِي) صحیح البخاری

ترجمه:- از حضرت عائشه رضي الله عنها روایت است که ما همراهی پیامبر صلی الله علیه وسلم به سفر برآمدیم ما بغیر از حج دیگر قصدی نداشتیم وقتیکه در مقام سرف رسیدیم به حیض مبتلا شدم، نبی علیه السلام نزد من داخل شد در حالیکه من گریه میکردم ، به من گفت: چرا گریه میکنی؟ من به او گفتم: قسم به پرور دگار من خوش داشتم که امسال حج نمی‌کردم خوب می بود، نبی علیه السلام فرمودند: مثلیکه تو حایضه شده ای؟ من در جواب گفتم بلی! نبی علیه السلام فرمودند: این (حیض) چیزی است که الله تعالی به دختران اولاد آدم مقرر کرده است. پس تو همان کارهایی را انجام بده که یک حاجی انجام میدهد بغیر از طواف بیت الله تا اینکه از حیض پاک شوی .

۵- بعضی مردم وقتیکه لباس احرام را بپوشند حالت (اضطباع) را اختیار میکنند و فکر میکنند که این یک حکم احرام است در حالیکه اضطباع تنها در طواف قدوم در سه گردش اول میباشد.

۶- در سفر حج سفریه گرفتن با خود لازم است، بعضی حاجی صاحبان هستند که به سفر حج میروند ولی با خود پول وپیسسه نمی گیرند و میگویند که ما به الله تعالی توکل داریم. وهمچنان در افغانستان ورثه شهداء ومعلولین وقتیکه به حج میروند با خود پول وپیسسه نمی گیرند و میگویند که در آنجا وزارت حج به ما پول میدهد. در حالیکه این کار سرکشی از حکم صریح الله تعالی است الله تعالی میفرماید: {وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى} البقرة: ۱۹۷

ترجمه:- با خود توشه بگیرید یقیناً بهترین توشه تقوا است .

۷- بعد از احرام بستن دو رکعت نماز سنت باید در وقت مکروهه اداء نشود بعد از احرام بستن دو رکعت نماز خواندن در غیر وقت مکروهه سنت است، بعضی مردم وقتیکه احرام میبندند در وقت مکروهه این نماز سنت را اداء میکنند. این یک اشتباه است. [مستفاد من البحر]

۸- در حالت احرام به ستر عورت توجه کردن لازم است، وقتیکه انسان لباس عادی خود را از تن میکشد و دو پارچه احرام را به تن میکند در حالت احرام به پوشاندن عورت خود توجه زیاد داشته باشد. بعضی مردم وقتیکه لباس عادی خود را میکشند و احرام را به تن میکنند به ستر عورت خود توجه نمی کنند که این کار شرعاً ناروا است و ستر عورت فرض است.

۹- وقتیکه احرام بسته شد مناسب است که محرم زیاد تلبیه بگوید، طریقه سنت این است که حاجی بعد از احرام تلبیه را به کثرت بگوید، بعضی حجاج هیچ تلبیه نمی گویند یا خواب اند و یا بادیگران به سخن های بی مورد مصروف اند و یا خاموش نشسته اند که این کار مخالف سنت است، بالعکس بعضی حاجی صاحبان به اندازه بلند و دوامدار تلبیه میگویند که صدایشان گرفته میشود و خسته میشوند که این چنین کار هم مناسب نیست بلکه در هر کار اعتدال و میانه روی بهتر است.

امام زیلیعی رح میفرماید: (ولا یجهد نفسه زیادة علی طاقته کی لا یتضرر بذلك ولا یترکه لأنه سنة فإن ترکه یکون مسیناً) [التبیین]

از توان بیشتر تلبیه نگوید و خود را خسته نکند تا اینکه به اثر تلبیه کدام زیان به او نرسد و تلبیه را ترک نکند چرا که تلبیه گفتن سنت است و اگر تلبیه را ترک میکند این شخص کار مخالف سنت را انجام داد.

۱۰- وقتیکه هشتم ذو الحجه فرا رسد حجاج در همان جائیکه هستند از همان جا احرام می بندند و بستن احرام از مسجد الحرام ضروری نیست. بعضی حجاج کوشش میکنند که از مسجد الحرام احرام ببندند.

۱۱- وقتیکه حاجی احرام می بندد تمام کارهای نا روا و ناپسند بالای او حرام شد، حاجی باید در دوران حج از نزاع، دشنام و جنجال کردن خود داری کُند اگر در جریان حج به کسی از طرف مقابل کدام ضرر و تکلیف برسد باید به آن صبر کند و به او جواب با لمل ندهد بعضی حجاج دیده می شوند که در سفر حج و در مشاعر همیشه نزاع میکنند، حتی که یک دیگر را بد ورد میگویند که این چنین کارها اجر و ثواب حج را از بین می برد و حاجی بر این کارها گنہگار میشود. الله جل جلاله میفرماید: {فَلَا رَفْثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ} البقرة: ۱۹۷ ترجمه: پس هرکسی در این ماه ها به سبب احرام حج را برخواستن فرض گرداند باید این آداب را در نظر داشته باشد که در دوران حج آمیزش جنسی و گناه و جدال نیست.

امام ابوبکر جصاص در تفسیر این آیت میگوید: گناها و جنگ کردن اگر چه در دیگر حالات هم حرام است، ولی الله تعالی به خاطر بزرگ داشت احرام حرام گردانیده است و دیگر اینکه در حالت احرام جزای گناه نسبت به دیگر اوقات بزرگ است.

[أحكام القرآن للجصاص]

شناخت اشتباهات در طواف و جلوگیری از آن :

۱- وقتیکه نظر حاجی به کعبه شریفه بخورد مناسب است که تکبیر بگوید و دعا کند.

بعضی حاجی صاحبان به اثر وار خطائی به مسجد الحرام داخل میشوند و آداب داخل شدن را مراعات نمیکنند. طریقه سنت این است وقتیکه حاجی به مسجد الحرام داخل میشود پای راست خود را پیش کرده و این دعا را بخواند: (اللهم افتح لي ابواب رحمتك)

وقتیکه به کعبه شریفه نظر بخورد سه بار (الله اکبر، لا إله إلا الله وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)

بگوید و طلب دعا کند ؛ چرا که این جای قبول شدن و وقت دعا است. [البحر]

۲- شروع کردن طواف از حجرالاسود واجب است. بعضی فقها میگویند که از حجرالاسود شروع کردن طواف شرط است [بحرالرائق].

بعضی حجاج قبل از رسیدن به حجرالاسود طواف را شروع میکنند و یا هم پیش از رسیدن به حجرالاسود دستان خود را بالا میکنند و به گردش شروع میکنند که این یک غلطی و اشتباه است. و همچنان بعضی حجاج وقتیکه از حجرالاسود عبور کنند باز استلام میکنند.

بلکه مناسب این است که حاجی وقتیکه به حجرالاسود روبرو میشود باید دستان خود را بالا کرده تکبیر بگوید و همچنان

بعضی حجاج در شوط اخیر قبل از اینکه به حجر الاسود برسند طواف خود را قطع میکنند بلکه مناسب این است که در آخرین شوط به حجر الاسود برسند واستلام بکنند باز طواف خود را قطع کنند.

۳- مناسب است که در دوران طواف ذکر ویا تلاوت قرآن شود، بعضی مردم به طور دسته جمعی به آواز بلند ذکر میکنند که این کار مناسب نیست ، چرا که به این کار به طواف کنندگان ضرر میرسد امام ابن نجیم میفرماید: (وَأَمَّا قِرَاءَةُ الْقُرْآنِ فِيهِ فَمُبَاهَاةٌ فِي نَفْسِهِ وَلَا يَرْفَعُ بِهَا صَوْتَهُ). [بحر الرائق]

۴- طواف باید از بیرون حطیم صورت گیرد، بعضی حجاج در جریان طواف به حطیم داخل میشوند باز از حطیم بیرون شده و میروند درحالیکه به این کار بعضی حصه طواف از ایشان میماند ویک قسمت از طواف در اخل حطیم می آید که به این کار ترک واجب صورت میگیرد. در البحر آمده: (وَأَمَّا إِدْخَالُ الْحَطِيمِ فِي طَوَافِهِ فَهُوَ وَاجِبٌ) البحر الرائق

۵- در صورت ازدحام بوسه کردن حجر الاسود مناسب نیست استلام حجر الاسود عمل سنت است و اگر ازدحام بیشتر باشد وخطر تکلیف رساندن به مردم باشد باید از راه دور به دست خود اشاره کند. بعضی مردم کوشش میکند که حجرالاسود را بوسه کند اگر چه به ضرر خود او ویا دیگران تمام شود . از این کار باید خود داری شود، چرا که بوسه کردن حجر الاسود سنت است و دفع ضرر از مردم واجب است. [التبیین]

در یک روایت چنین آمده است: (أَنَّ عُمَرَ كَانَ يُزَاحِمُ عَلَى الرُّكْنِ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا أَبَا حَفْصٍ، إِنَّكَ رَجُلٌ قَوِيٌّ، وَإِنَّكَ تُؤْذِي الضَّعِيفَ، فَإِذَا وَجَدْتَ خُلُوهَ فَاسْتَلِمِ الرُّكْنَ، وَإِلَّا فَهَلِّ وَكَبِّرْ وَامْضِ). مصنف عبد الرزاق.

ترجمه:- عمر بن الخطاب رضي الله عنه در حجر الاسود به مردم مزاحمت میکرد پیغمبر عليه السلام به او فرمود: ای ابو حفص! تو مرد قوی هستی و توبه ضعفاء ضرر میرسانی! اگر جای خالی را پیدا کردی حجر الاسود را بوسه کن و اگر نه؛ (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) بگو و الله اکبر بگو و عبور کن.

۶- در وقت طواف پوشاندن عورت فرض است و اگر در جریان طواف عورت به اندازه آشکار شود که نماز به آن فاسد شود در آن صورت بالای حاجی دم لازم میشود. و این چنین دیده شده است که بعضی حجاج طوری لنگ را بسته میکنند که در جریان طواف عورت شان آشکار میشود. (فَلَوْ طَافَ مَكْشُوفَ الْعَوْرَةِ قَدْرَ مَا لَا تَجُوزُ الصَّلَاةُ مَعَهُ لَزِمَهُ دَمٌ). البحر الرائق

۷- در جریان طواف ضرر رساندن به دیگران کار ناروا است. بعضی حجاج در دوران طواف فقط در فکر طواف میباشند، به ضعفا، مریضان و کهن سالان توجه نمی کنند، و مردم را فشار داده و به (ویلچر)ها مردم را میزنند حتی زخمی میشوند و ضرر رساندن به مردم حرام است.

۸- در حالت احرام و طواف مصروف شدن به مبائل و ضایع کردن وقت قیمتی مناسب نیست .

در شرائط فعلی مبايل یک وسیله جهانی شده است و مبائل از مسلمان عبادت، تلاوت، ذکر و فکر همه را گرفته است، و مانند دیگر اوقات مبايل از حاجی در حالت احرام و در حرم وقت او را ضایع میکند که آن لحظات تکرار شدنی نیست، اکثر مردم به گرفتن تصویر ها و بادیدن ویدیو ها وقت خود را ضایع میکنند.

بعضی مردم در حرم مکی و در زیارت پیامبر علیه الصلاة والسلام به گرفتن عکسها و ویدیو ها مصروف میباشند که این یک کار ناشایسته است و بی ادبی را منعکس میکند، مناسب است که حاجی صاحبان از این کار بد جداً خود داری کنند و در طواف اذکار مسنونہ را خوانده و دعا ها کنند و در حالت احرام کوشش کنند که تلاوت، اذکار و دعا کنند.

۹- در جریان طواف از تماس کردن با زنها خود داری شود و در طواف کوشش کند که با زنان نامحرم تماس نکنند؛ چرا که با زنان نامحرم قصداً تماس گرفتن گناه است. بعضی مردم در جریان طواف به این کار هیچ توجه نمی کنند.

۱۰- بعد از طواف دو رکعت نماز واجب علاوه از مقام ابراهیم علیه السلام در بعضی از قسمت های دیگر مسجد الحرام اداء کردن درست است. بعد از طواف دو رکعت نماز در عقب مقام ابراهیم علیه السلام خوانده میشود اگر در عقب مقام ابراهیم علیه السلام جای خالی نباشد و ازدحام مردم بیشتر باشد حاجی میتواند این دو رکعت نماز خود را در مطاف و یا در یک گوشه از مسجد الحرام اداء کند، چرا که دفع کردن ضرر از مردم واجب است. بعضی حاجی صاحبان بسیار زحمت میکشند که دورکعت نماز خود را در عقب مقام ابراهیم علیه السلام اداء کنند اگر چه جای هم نباشد.

۱۱- دو رکعت نماز بعد از احرام و دو رکعت نماز بعد از طواف باید در اوقات مباح اداء شوند.

بعضی حجاج اوقات مکروهه را در نظر نمی گیرند و در وقت مکروهه دو رکعت نماز طواف را اداء میکنند .

۱۲- اگر در عدد گردش طواف برای حاجی شک پیدا شود باید به عدد اقل اکتفاء کند و طواف را از سر نگرداند. بعضی حجاج کرام در عدد گردش طواف خطا میشوند و طواف را از سر شروع میکنند که به این کار خود را در حرج واقع میکنند.

۱۳- دروازه کعبه شریف ملتزم نیست بلکه ملتزم نام آن جائی است که بین حجر الاسود و بین دروازه کعبه واقع است.

بعضی حجاج دروازه کعبه را ملتزم گمان میکنند از همین جهت به دروازه مسح میکنند.

اگر چه دروازه کعبه از خود فضیلت دارد و بوسیدن استان دروازه کعبه مستحب است. [مجمع الانهر]

خطائی و اشتباهات در سعی بین صفا و مروه:

۱- وقتیکه حاجی از طواف فارغ شد و خواست که بین صفا و مروه سعی کند مناسب است که یکبار حجر الاسود را استلام کند باز به کوه صفا و مروه برآید. بعضی حجاج به این متوجه نمی شوند و حجر الاسود را استلام نمی کنند. همچنان در بین طواف و سعی زیاد فاصله آوردن مناسب نیست. بعضی حجاج وقتیکه طواف میکنند بعد از سپری شدن خیلی وقت به سعی میروند که این کار خلاف سنت و مکروه است. علامه کاسانی فرموده: (ثُمَّ رَجَعَ إِلَى الرُّكْنِ فَاسْتَلَمَهُ وَلِأَنَّ السَّعْيَ مُرْتَبُّ عَلَى الطَّوْفِ لَا يَجُوزُ قَبْلَهُ. وَيُكْرَهُ أَنْ يَفْصَلَ بَيْنَ الطَّوْفِ وَبَيْنَ السَّعْيِ). [بدائع الصنائع]

۲- رمل کردن در سعی بین صفا و مروه کار خلاف ادب است. بعضی حجاج در سعی مانند طواف رمل میکنند. امام سرخسی نوشته کرده است: (وَإِذَا سَعَى بَيْنَ الصَّفا وَالْمَرْوَةِ وَرَمَلَ فِي سَعِيهِ كُلَّهُ مِنَ الصَّفا إِلَى الْمَرْوَةِ وَمِنَ الْمَرْوَةِ إِلَى الصَّفا فَقَدْ أَسَاءَ وَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ). المبسوط للسرخسي

۳- وقتیکه به تپه صفا بالا میشود و کعبه شریفه به او معلوم میشود تکبیر بگوید، دعا واذکار مسنون را بخواند و طرف بیت الله به دستان خود اشاره کند بلکه دستان خود را فقط برای دعا بلند کند.

۴- سعی در بین صفا و مروه به طور کامل باید اداء شود. سعی در بین غندی صفا و مروه در وقتی به طور کامل اداء میشود که حاجی اول به تپه صفا بالا شود و متیقن شود که به تپه صفا بالا شده است و همچنان حاجی متیقن شود که به تپه مروه بالا شده است.

بعضی حجاج وقتیکه به تپه صفا نزدیک میشوند به طرف مروه میگردند و به تپه بالا نمی شونند و همچنان وقتیکه به تپه مروه نزدیک میشوند به طرف صفا بر میگردند که این کار خلاف سنت است. در فتاوی عالمگیری آمده است: (وَالصُّعُودُ عَلَى الصَّفَا وَالْمَرَّةِ سُنَّةٌ حَتَّى يُكْرَهَ أَنْ لَا يَصْعَدَ عَلَيْهِمَا) ترجمه: به صفا و مروه بالا شدن سنت است و بالانگشتن مکروه است.

۵- در بین میلین اخضرین دویدن از برای مردان است؛ زنها نباید بدوند. که بعضی زنها دیده میشوند که مانند مرد ها در میلین اخضرین میدوند.

۶- در بین صفا و مروه پیاده سعی کردن واجب است اگر بدون عذر به سواری در بین صفا و مروه سعی میکنند دم بالای او لازم میشود.

بعضی حجاج بدون عذر به وسیله (ویلچر) سعی میکنند که به این کار بالای ایشان دم لازم میشود.

علامه ابن نجیم نوشته است: (أَنَّ الْمَشْيَ فِيهِ وَاجِبٌ حَتَّى لَوْ سَعَى رَاكِبًا مِنْ غَيْرِ عُدْرٍ لَزِمَهُ دَمٌ). [البحر الرائق]

ترجمه:-- رفتن در بین صفا و مروه پیاده واجب است اگر کسی بدون عذر سواره سعی میکند دم به او لازم میشود.

خطای و اشتباهات در عرفات:

۱- رفتن به عرفات در هشتم ذوالحجه عمل خلاف سنت است. اگر کسی بدون رفتن به منی در روز هشتم ذوالحجه مستقیم به عرفات برود این کار مخالف سنت است و حاجی از یک سلسله فضائل محروم میشود.

(وَأَمَّا مَا يَفْعَلُهُ النَّاسُ فِي هَذِهِ الْأَزْمَانِ مِنْ دُخُولِهِمْ أَرْضَ عَرَفَاتٍ فِي الْيَوْمِ الثَّامِنِ فَخَطَأٌ مُخَالَفٌ لِلْسُّنَّةِ). [رد المحتار]

۲- در عرفات باید از مجالس بیهوده خود داری کند. در عرفات در وقت وقوف باید به پروردگار خود تضرع، گریه و دعا کند این وقت را غنیمت بشمارد. عرفات آن روزی است که الله تعالی در آن گناهان بندگان خود را میبخشد و روز عرفات یک فرصت طلایی است و در این روز دعاهای بندگان مستجاب است. باید به تلاوت، ذکر و دعا سپری شود و از هر نوع مجالس بیهوده و استراحت خود داری شود.

بعضی حاجی ها دیده میشوند که در این اوقات قیمتی در بین خود قصه، مزاح و تمسخر میکنند، بعضی به مبالغه های مصروف اند و بعضی در پی خوراک و سبیل میدوند که این کار جفای بزرگ و ظلم به نفس است.

۳- از عرفات باید بعد از غروب آفتاب بیرون شونند. حجاج در عرفات تا وقت غروب آفتاب باقی میمانند. متأسفانه بعضی مردم طوری اند که به بهانه مختلف قبل از غروب آفتاب از عرفات بیرون میشوند که این یک اشتباه بزرگ است و بالای حاجی دم لازم میشود.

امام ابن نجیم میفرماید: (لو دَفَعَ قَبْلَ الْغُرُوبِ وَجَاوَزَ حُدُودَ عَرَفَةَ لَزِمَهُ دَمٌ) البحر الرائق

ترجمه: اگر کسی قبل از غروب آفتاب از حدود عرفات بیرون شود دم بالای او لازم میشود.

۴- در جوار جبل الرحمة جای گرفتن بهتر است وبالا شدن به جبل الرحمة خلاف سنت است.

وقتی که نهم ذو الحجه فرا رسد حجاج از منی به سوی عرفات میروند اگر امکان باشد که در جوار جبل الرحمة جای بگیرد بهتر است و اگر در جوار جبل الرحمة جای گرفتن ممکن نبود در عرفات در هر جای ایستاد شدن درست است. در بین مردم مشهور است و مردم این عقیده را دارند که بالا شدن به جبل الرحمة زیاد ثواب دارد و در روز عرفات کوشش میکنند که به جبل الرحمة بالا شوند در حالیکه این فکر درست نیست و این کار از برای حجاج مشکلات را به بار می آورد.

امام ابن نجیم در این باره مینویسد: (وَأَمَّا مَا أُشْتَهَرَ عَنِ الْعَوَامِّ مِنَ الْأَعْتِنَاءِ بِالْوُقُوفِ عَلَى جَبَلِ الرَّحْمَةِ الَّذِي هُوَ بَوَسْطِ عَرَاقَاتٍ وَتَرْجِيحِهِمْ لَهُ عَلَى غَيْرِهِ فَخَطَأٌ ظَاهِرٌ وَمُخَالَفٌ لِلسُّنَّةِ وَلَمْ يَذْكَرْ أَحَدٌ مِمَّنْ يُعْتَدُّ بِهِ فِي صُعُودِ هَذَا الْجَبَلِ فَصِيْلَةً تَخْتَصُّ بِهِ) [البحر الرائق]

خطائی و اشتباهات در مزدلفه:

۱- به سرعت و عجله خود را به مزدلفه رساندن مناسب نیست. بعضی حجاج طوری به عجله خود را به مزدلفه میرسانند، فکر میکنند که این یک عمل سنت است در حالیکه نبی علیه السلام در وقت پائین شدن به سوی مزدلفه به صحابه کرام اینطور فرمودند: (أَيُّهَا النَّاسُ، السَّكِينَةَ السَّكِينَةَ) صحیح مسلم
ترجمه: ای مردم! به شما آرامی لازم است آرامی لازم است.

۲- وقتی که حجاج به سوی مزدلفه بازگشت کردند باید برای نماز آمادگی بگیرند، بعضی حجاج وقتی به مزدلفه می آیند قبل از همه اول در فکر جمع کردن سنگ ریزه ها برای زدن جمرات میشوند.

۳- ماندن در محدوده مزدلفه درست است. وقتی که حجاج از عرفات بیرون میشوند باید در مسیر راه جای گزین نشوند و خود را به محدوده مزدلفه برسانند. بهتر این است که در جوار کوه (قزح) جای گزین شوند اگر در آنجا جای نباشد در هر قسمتی از مزدلفه جای گرفتن درست است، بعضی حاجی صاحبان کوشش میکنند که در کوه (قزح) خود را برسانند و فکر میکنند که بدون اینجا دیگر جای اقامت کردن حج را ناقص میکند و این مفکوره درست نیست. در فتاوی عالمگیری آمده است: (وَإِذَا أَتَوْا الْمُزْدَلِفَةَ نَزَلُوا حَيْثُ شَاءُوا) وقتی که به مزدلفه رسیدند هر جایی را که خوش دارند در آنجا، جای بگیرند.

از طرف دیگر بعضی مردمی هستند که در (وادی محسر) اقامت میکنند و در این کار باکی ندارند و این مفکوره هم درست نیست.

امام حصکفی (رح) میگوید: (المزدلفة كلها موقف إلا وادي محسر هو واد بين منى ومزدلفة فلو وقف به أو بطن عرفة لم يجز على المشهور) الدر المختار

ترجمه: همه جاهای مزدلفه جای وقوف است بجز از وادی (محسر) چرا که (محسر) یک وادی است در بین منی و مزدلفه اگر کسی در این جا وقوف میکند به روایت مشهور وقوف آن درست نیست.

۴- وقت وقوف در مزدلفه از صبح صادق تا طلوع افتاب است .

بعضی حجاجی هستند که بدون کدام عذر شرعی از مزدلفه بیرون میشوند و در وقت معین وقوف نمی کنند که به این کار بالای ایشان دم لازم میشود. در شرح مختصر القدوری آمده است: (ومن ترك الوقوف بالمزدلفة من غير عذر فعليه دم) اللباب في شرح الكتاب.

کسیکه وقوف مزدلفه را بدون عذر ترک کند دم بالای وی لازم میشود.

خطائی و اشتباهات در وقت زدن جمرات:

۱- بدون ضرورت در زدن جمرات کسی را وکیل گرفتن کار مناسب نیست. بعضی حجاج از روی تنبلی و سستی به دیگران میگویند که جمرات من را هم بزن؛ باید از این کار جلوگیری شود.

۲- زدن جمرات یک عملی از اعمال حج است و این عقیده درست نیست که جمرات حقیقتاً شیطان اند. بعضی عوام وقتیکه جمرات را میزنند به این عقیده اند که این حقیقتاً شیطان است، چرا که میگویند شیطان را زدیم، و از این جهت در وقت جمرات به بسیار قهر و غصه جمره میزنند و بعضی اوقات در اثنای زدن جمرات شیطان را دشنام میدهند و به سنگ های کلان حتی با چپلی و بوت میزنند.

که این کار خلاف شریعت است. چراکه این اعمال به هدف ذکر الله تعالی مشروع گردیده اند. بنأ به سنگ های کلان و یا به بوت و چپلی جمرات را زدن کار خلاف شریعت است .

۳- بعد از زدن دو جمره اولی دعا کردن سنت است. اگر خوف ازدحام نباشد و فرصتی از برای دعا کردن باشد باید حاجی دعا کند، البته بعد از زدن جمره آخری ایستاد شدن و دعا نیست.

اکثر حجاج دیده میشوند وقتیکه جمرات را میزنند بسیار به عجله میزنند و از برای دعا کردن ایستاد نمی شوند، از اینکه زدن جمرات عبادت است مناسب است که در اینجا هم عاجزی اختیار نمایند و به طریقه مسنون جمرات را بزنند؛ رسول الله صلی الله علیه وسلم وقتیکه جمره اولی را میزد روبه قبله ایستاده میشد و دعای طولانی میکرد، همچنان وقتیکه جمره دوم را میزد روبه قبله ایستاد میشد دعا میکرد وقتیکه جمره سوم را میزد ایستاد نمی شد بلکه روبرو حرکت میکرد .

۴- در وقت زدن جمرات تکبیر گفتن سنت است. بعضی حجاج تکبیر نمیگویند که این کار خلاف سنت است.

ذبح کردن هدیه (قربانی) باید در مکه و یامنی صورت گیرد.

بعضی حجاج بخاطر قربانی از مکه بیرون میروند و در بیرون مکه اضحیه را ذبح میکنند.

امام مرغینانی (رح) میگوید: (وأما النسك فيختص بالحرم بالاتفاق، لأن الإراقة لم تعرف قرابة إلا في زمان أو مكان) الهدایة شرح البدایة

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.